

Писмената традиция поставя тракийския цар-жрец-прорицател Финей, при устието на Понта, от европейската страна на Боспора/Босфора. Тук е неговото *прорицалище*, което едновременно с това е и неговия *аул*, което означава неговия *дворец* или с други думи - това е тракийска владетелска резиденция на изключително стратегическо място. Ето защо, с оглед политическата история на траките в Европейския Югоизток и Анатолийския Запад/Северозапад, свързана с властването по морските крайбрежия, е важно да се види как се открива в изворите и къде може да се локализира тя.

1. Към *Каталога* на Хезиод (VIII - VII в.пр.Хр.) се отнасят няколко фрагмента (Hesiod. *Katalog*. fr. 52, 53, 54) от схолия към *Аргонавтиката* на Аполоний Родоски (Schol. in Apollon. Rhod. Arg. II, 181), които са свързани с Финей. Във фрагмент 52 се съобщава, че според Хезиод Финей бил ослепен, тъй като показал пътя на Фрикс, а в трета книга на неговия *Каталог* се казва, че това станало, тъй като предпочел по-дългия живот пред зрението си. Фрагмент 53 съобщава, че съгласно Хезиод Финей имал двама сина: *Тинос* и *Мариандинос*. Фрагмент 54 ни осведомява, че Хезиод разказвал, че Финей бил преследван от Харпиите до земята на галактофагите...

Така, в представения мит, който играе роля на историческа памет за елините във времето на формиращите се полиси на Елада през VIII - VI в.пр.Хр., несъмнено има няколко момента, които заслужават внимание. Най-напред - Финей е ослепен, защото показал на Фрикс, който макар и качен на *златен овен* от своята божествена майка Нефела, как да мине успешно над *двете блъскащи се с грохот скали*, за да достигне далечна Колхида на източния бряг на Понта, където принася в жертва на Зевс *златния овен* и подарява *златната му кожа/руно* на местния цар Еет. Царският син Фрикс от Орхомен е този, който благодарение на *златния овен/руно*, пръв от Елада достига до не елинското царство на колхите, в края на Черноморието. Това, всъщност, означава най-ранно елинско проникване в Понта, което, обаче, става с позволението на Финей. Неговата относителна датировка трябва да се свърже с времето на Хезиод VIII - VII в.пр.Хр.

Присъствието на *златното руно*, обаче, е метафора, която означава, че то е сигурен символ за царски прерогативи и за придобиване на царска власт в Древността. Тоест, слепотата на Финей е свързана с пророческо показване на пътя=предсказване в неизвестния и чужд на елините свят, но е свързана и с възможността чрез това да осигури добиване и упражняване на царска власт за притежателите на *златното руно*. Необикновените способности на Финей се потвърждават и от констатацията, че той не живее колкото обикновените хора, които виждат с очи света само около себе си, а живее по-дълго от тях, защото вижда и невидимото, тоест *отвъд*.

Имената на синовете на Финей - *Тинос* и *Мариандинос* са всъщност епонимите на тракийските етноси *тини* и *мариандини*. *Тините* се разполагат в Югоизточна Европа,

където обхващат т.нар. Тракийска делта, както вътрешността ѝ, така и по нейните брегове на Черно море, протока Боспор/Босфор и Североизточното Мраморноморие. С името на тините е свързан и островът Тиниас, който се намира по средата на Черноморското крайбрежие на Азиатска Тракия. В края на V - началото на IV в.пр.Хр. *мариандините* са по Черноморското крайбрежие на Анатолия, където е полисът Хераклея (Хер. *Anab.* VI, 2, 1), при днешното селище Ерегли, което е в източния край на областта, наречена Битиния, по името на азиатските траки битини, според Ксенофонт.

Впрочем, видно е, че в ранната информация, приписвана на Хезиод, между тините и мариандините, не се споменава тракийския етнос битини и областта Битиния. Вероятно, защото през VIII - VII в.пр.Хр. битините все още не са се изявили самостоятелно политически и са част от мариандините.

Така се оказва, че в представите на елините от VIII - VII в.пр.Хр., Финей с неговите синове, е местна тракийска династия, в която той е несъмнен жрец-прорицател. Седалището на Финей се намира между тините и мариандините. Това означава, че то е между европейските тини и анатолийските мариандини. Очевидно, то не е къде да е, а е по средата между тях - при устието на Понта и входа на Боспора, именно от където показва на Фрикс пътя към и през Черно море.

2. Ферекид, през първата половина на V в.пр.Хр. (FGrH, 1, Pherekid. fr. 27), потвърждава част от ранната информация на Хезиод. Във фрагмент 27 от неговата *Теогония*, чрез схолия към *Аргонавтиката* на Аполоний Родоски (Schol. in Apollon. Rhod. Arg. II, 181), се казва, че *неговите деца* (на Финей) *били Мариандинос и Тинос; и по името на Тинос разправяли, че била наречена Тинеида, а по името на Мариандинос - Мариандиния.*

И тук, в коментара на схолиаста, спрямо Ферекид не се споменават битини и Битиния, което ще рече, че в неговите представи става дума за времето на Хезиод, VIII - VII в.пр.Хр., време в което битините все още не са се активирали самостоятелно на политическата сцена в Анатолия. Това, че европейските черноморски тини и анатолийските черноморски мариандини са синовно обвързани с жреца Финей означава, че нему принадлежи както европейската, така и азиатската част на Боспора.

3. Хеланик, също през V в.пр.Хр., споменава Финей, в един фрагмент, който се отнася към *Агенориди и Тивански легенди* (FGrH, 1, Hellenic. fr. 95). Във фрагмент 95, схолия към *Аргонавтиката* на Аполоний Родоски (Schol. in Apollon. Rhod. Arg. II, 178) се съобщава, че *Финей не е бил в отвъдна Битиния, а в тази Тракия, която е в Европа... и по-нататък... някои казвали, че той бил цар в Пафлагония, която е в Азия ...*

Очевидно е, че в представите на схолиаста, предаващ информация известна му от Хеланик, се потвърждава, че Финей е в Европейска Тракия, но споменът за връзката му с анатолийските траки поставя коментар за него самия не в тракийската област Битиния, а в Пафлагония в Азия, където обаче, Финей е цар.

Несъмнено, изявилите се политически през V в.пр.Хр. битини дават названието на

населяваната от тях област в Западна Анатолия, Битиния. Първият известен владетел на Битиния, който носи името Дидалс, е от втората половина на V в.пр.Хр.; след средата на века битините имат конфликти с елинския полис Астакос, разположен на мраморноморското им крайбрежие, а през 424 г.пр.Хр. е походът на атинския отряд, воден от Ламах, през Битиния, с което битините влизат пряко в полезрението на Атина.

Впрочем, в края на V - началото на IV в.пр.Хр., не случайно атинянинът Ксенофонт използва термина Азиатска Тракия (Хеп. *Anab.* VI, 4, 1) като съобщава, че тя се простира по Южното Черноморие, от входа на Понта, като обхваща и полиса Хераклея, добавяйки, че от Бизантион до Хераклея няма друг полис - приятелски или елински - освен траките битини (Хеп. *Anab.* VI, 4, 2); по средата между двата споменати полиса се намира хорионът с пристанище Калпе (Хеп. *Anab.* VI, 2, 13; VI, 4, 2-7), който е стратегическа крайбрежна тракийската крепост-владетелска резиденция, разположена на полуостров, спрямо който не далеч е остров Тиниас. Очевидно, с Азиатска Тракия, по времето на Ксенофонт, се означава тракийската област Битиния в Анатолия.

По-на изток от Битиния е областта Пафлагония, наситена с тракийски характеристики по времето на Ксенофонт, която, обаче, има за свой цар Финей. Тук, изглежда, след активната си поява на политическата сцена, битините изместват от Западна Анатолия, известния, от предишните векове, етнос мариандини, които, обаче, традиционно се свързват с тините и Финей. Ето защо, според схолиаста,¹ Пафлагония ще има за цар Финей.

Така, през V в.пр.Хр., е налице представа за тракийския Финей, който е олицетворение на царско-жречески род, продължаващ да властва по Черноморското крайбрежие от европейската страна на Боспора, поради което и контролиращ² влизането на елините в Черно море, от VIII до V в.пр.Хр., включително.

4. Софокъл (496 - 406 г.пр.Хр.) в своята *Антигона* говори чрез хѐра в действието на драмата, като казва, че *близо до Кианейските скали на двойното море са бреговете на Боспора и тракийският Салмидесос, където³ покровителят на града Арес видял ужасните рани на двамата Финейди, ослепени от жестоката мащеха.* (Sophocl. *Antig.* 966-974).

От посочения пасаж е видно, че през V в.пр.Хр. в атинското разбиране тракийският Салмидесос започва от Боспора/Босфора и, че двамата Финейди, синовете на Финей, които също се оказват ослепени=слепи, като своя баща, са при Кианейските скали, т.е. при протока Боспор, в началото на Салмидесос. Това означава, че географската представа на елините за областта, наричана от тях Тракийска делта или само Делта, през V в.пр.Хр. вече се покрива не само с определена тракийска област, но и с политическото ѝ название, тоест - с тракийска държавна организация, носеща името на своя главен град Салмидесос, който именно за това е покровителстван от бога на войната Арес.

Античната литература традиционно свързва траките с бога на войната Арес. А войната се води от владетеля/царя. Тоест, Арес тук несъмнено характеризира представата за тракийски владетелски/царски бог в един владетелски/царски тип град, тоест базилейон, какъвто е Салмидесос. Вероятно, мощната крепостна стена, внушителна като останки и днес при градчето Къйкъой (старата Мидия), област Къркларели (бълг. Лозенград) на Европейска Турция, стремително издигаща се от север и преграждаща полуострова на базилейона Салмидесос и от запад, откъм сушата, да е била забелязвана в морето от атинските кораби, поради което да е била едно от сериозните основания на елините да вярват чрез перото на Софокъл, че покровител на града Салмидесос Тракийски е именно Арес.

5. В схолия към Софокловата *Антигона* 966 се казва, че *боспорските и тракийските брегове са на морето, което е разположено от Кианейските скали... А Салмидесос е тракийска река, където Арес е покровител и съсед на града, тъй като там се намира светилището му. Богът видял и наблюдавал раните и страшната прокълната слепота на двамата Финеиди и на Финей.* (Schol. in Sophocl. Antig. 966).

В тази схолия се потвърждава представата, че Финей и Финеидите са на Кианеите при Боспора/Босфора и в началото на Черно море. Това, че те са наблюдавани от Арес, от неговото светилище, намиращо се при реката и града Салмидесос, ще рече, че контролът на царския град Салмидесос по Европейското Черноморие несъмнено е до протока Боспор, където резидира Финей. С други думи, съществува представа за връзка между двете владетелски резиденции - Салмидесос и дворецът-светилище, свързвано с името на Финей.

В схолии към 966 и 981, се пояснява кои са двамата Финеиди, като става ясно, че *Плексип и Пандион са синове на Финей от жена му Клеопатра, която е дъщеря на Борей и Орейтия, дъщеря на Ерехетей от Атина, ослепени от своята мащеха или от своята майка заради изневярата на баща им Финей.* (Schol. in Sophocl. Antig. 966 et 981).

Видно е, че в тези схолии старите тракийски имена на Финеевите синове Тинос и Мариандинос, известни още на Хезиод и по-късно на Ферекид, са заменени от гръцките Плексип и Пандион, което ще рече, че старите тракийски прототипи започват да се усвояват като гръцко културно пространство. Тук, обаче, прави впечатление, че бащата Финей е тракиец, майката Клеопатра е полутракийка, тъй като е дъщеря на тракиеца Борей, който символизира посоката север, свързана в елинските представи с мъдростта.

Като се добави към мъдростта на севера спрямо Елада, тоест Тракия и тракийското, слепотата на тракиеца Финей и Финеидите, ще се окаже, че е на лице продължаваща елинска представа за тракийски жречески род, който се локализира при Кианейските скали, в началото на Салмидесос, при Боспора/Босфора и устието на Черно море.

6. Еврипид (484 - 406 г.пр.Хр.) от остров Саламин, в трагедията си *Ифигения в Таврида*

(Eurip. *Iphig.Taur.* 421-438), чрез хѐра в пиесата, посочвайки маршрута на *кораба към Белия бряг, до Ахилевите обширни пътеки за бягане край Аксинския понт*, поставя *Финеевите неспокойни брегове след сблъскващите се скали*, тоест след Кианеите.

От пасажа се разбира, че през V в.пр.Хр., в елинското съзнание, бреговете след Кианеите са наречени неспокойни и продължават да се свързват с Финей. Нещо повече, Понтът тук е нарече *Аксински*, тоест *Негостоприемен*, което негостоприемство очевидно е за корабите на елините, нещо което обикновено, в този контекст, се казва за враждебността на траките от Салмидесос и неговото крайбрежие.

Така, от представените извори се вижда, че през VIII - V в.пр.Хр. Финей и неговите синове Финейдите са имената, с които се означава тракийски царско-жречески род, който властва на Черноморското крайбрежие предимно от европейската, но и от азиатската страна на протока Боспор/Босфор, поради което този род контролира, чрез изпълняван обред и култ, влизането и излизането на елинските кораби в и от Черно море. Очевидно, с имената на жреческия род на Финей и Финейдите, през V в.пр.Хр. се оформя представата за крайбрежна тракийска област на Югозападното Черноморие, която започва от Кианеите и стига до нос Тиниада. Тази област се нарича Салмидесос. Салмидесос, обаче, се наричат и градът-*базилеон* и реката, при които е светилището на Арес. Това означава, че тук се намира владетелската резиденция, където е и храмът-светилището на Арес. Чрез единия от своите синове - Финейдите, обаче, Финей властва и над Северозападна/Западна Мала Азия. Което ще рече, че през VIII - V в.пр.Хр. Боспорът - в северната му причерноморска част - е подвластен на Финей и Финейдите.

7. Аполоний Родоски, през III в.пр.Хр., в своята *Аргонавтика* (Apoll. Rhod. *Argonautica*) дава много ценни архаични представи за разглеждания район, свързан с Финей. Той казва, че *при своето отплаване от бебриките аргонавтите отвързали корабните въжета от пристанищната дървена пушка... и ... се насочили* *нагоре, през водовъртежното течение Боспор... като на следващия ден те привързали дебелите корабни въжета на брега срещу Битинската земя/страна.* (Apollon. Rhod. *Arg.* II, 164-177).

Бебрикия се намира на югозападната страна на големия Битински полуостров в Мраморно море. От тук *Арго* се насочва нагоре, тоест най-общо на север, като успешно преплава, разделящия Европа и Азия, проток Боспор. Особено важно е, че приставането на кораба е извършено в северния край на Боспора, срещу Битинската земя/страна, което недвусмислено показва, че е на европейския му бряг, тоест на брега на Европейска Тракия.

Както продължава Аполоний, *тук Финей, синът на Агенор, имал свой дом на морето, Финей, който...имал дарбата да пророкува, с който дар синът на Лето (=Аполон) го е дарил някога. ...заради способността да предсказва на хората непогрешимо и да бъде свещен за тях... Затова Зевс му дал дълголетие, но взел от неговите очи прекрасната светлина и му изпратил страдание... свързано с харпийите... Финей знаел, че ще бъде*

посетен от хероите и ще бъде освободен от харпиите... (Apollon. Rhod. Arg. II, 178-208).

И така, Финей се намира на европейския бряг, в северния край на протока Боспор. Тук, на брега на морето, той има свой дом. Финей има божия дарба, дадена му от самия Аполон, син на Лето и Зевс, дарбата да пророкува, непогрешимо да предсказва на хората и да бъде свещен за тях. Финей е възнаграден с дълголетие, но е ослепен и наказан да страда от Зевс, чрез хищните полужени-полуптици харпии. Като пророк, обаче, Финей знае за аргонавтите и очаква те да дойдат при него, като при това ще бъде освободен от харпиите.

Сетне Родосецът казва, че самият Финей бил божествено надареният с дарбата да предвижда, че той е син на баща си Агенор; и когато властвал над траките, той взел в дома си, като свой сватбен подарък, тяхната сестра Клеопатра, за своя жена... (Apollon. Rhod. Arg. II, 238-239).

Така, Финей се представя на Язон и другите аргонавти, като синът на Агенор, който има своите пророчески способности и дарби. Особено важно е, че той е владетел на траките, от които е и неговата жена Клеопатра. Тоест, Финей е цар-жрец на траките от Европейската страна на Боспора, който е надарен с божията дарба да предвижда. Европейската страна на Боспора означава областта, наричана от елините Тракийска делта или само Делта. Тракийската делта, всъщност, е един голям полуостров, който от север/североизток се мие от водите на Черно море, на изток/югоизток - от течението на Боспора, от юг - от водите на Мраморно море.

Без съмнение, крайбрежният дом на Финей, от който той властва над траките, и се намира в северната част на преминатия от аргонавтите Боспор, трябва да бъде определен като тракийска владетелска/царска резиденция - базилеон, който може да се нарече, по името на Финей, Финеон.

При разговора на Язон с Финей, както разказва Аполоний, около Финей се оказали неговите съседи..., на които старецът давал пророчество, с божия воля; и, чрез своето пророческо изкуство, ги освобождавал от много от техните болки, ... Преди много време самият пророк казал, че тази команда от първенци пътува от Елада за града на Еет, и че те би трябвало да привържат техните корабни въжета за Тинийската земя/страна... Финей казал, че знае как Парайбиос да се спаси от греха, който е извършил, а то е като построи олтар на Нимфата на Тиния и да извърши на него свещенодействия... (Apollon. Rhod. Arg. II, 448-489).

Неговите съседи несъмнено това са траките, над които Финей царува (Apollon. Rhod. Arg. II, 238-239) и спрямо които той е пророкът, надарен с божия воля. Тъй като хероите трябва да привържат въжетата на кораба *Арго* за Тинийската страна, е ясно, че домът на Финей е в тази страна, в Тиния и, че траките на Финей се оказват с етноним тини. Това се потвърждава и от местната нимфа, която е Нимфата на Тиния. Тините в Европа са траките от Боспора до н. Тиниада (дн. Инеадабурун), които са жители на наречената от

елините Тракийска делта, която очевидно носи и названието Тиния.

След това, според Аполоний Родоски, *Язон и синовете на Борей станали да изпълнят нареждането на стареца; те призовали Аполон, покровител на пророчеството и принесли жертва... , младите другари се готвели за празника... едни от тях празнували недалеко от корабните въжета, други, на групи, из целия аул... (Apollon. Rhod. Arg. II, 492-499).*

Тук, вече, домът на Финей е наречен аул, термин, който е със значение замък/дворец, тоест базилеон, който истински приляга на един тракийски цар-жрец, цар-бог, какъвто е Финей с неговия Финеон.

По-нататък Аполоний говори, че *...първенците все още стоели тук, по принуда, като всеки ден тините, правели добро на Финей, пращайки му свръхголеми подаръци; при това положение те построили олтар на 12-те свещени богове на отсрещния морски бряг и принесли жертва, и чак тогава влезли в кораба, като не забравили да вземат със себе си и гълъба, който Еуфем сграбчил...; едва тогава хероите развързали двойните корабни въжета от страната. (Apollon. Rhod. Arg. II, 528-536).*

Прави впечатление, че тините носят много големи подаръци на своя цар Финей. Това, впрочем, може да се изтъкне като облагане с натурални данъци на поданите траки в етносната държава Тиния, от царския дворец/замък, които се стичат в него. Тази практика е добре позната за Одриския царски двор от края на VI - началото на V в. пр.Хр. поне до средата на IV в. пр.Хр. Стоенето на аргонавтите по принуда, очевидно, е все още при Финей, на северната европейска страна на протока Боспор. За да продължат своето пътешествие, обаче, те построяват олтар/светилище на отсрещния/отвъдния морски бряг, което ще рече, че светилището е издигнато от тях в Битинската страна/земя на северния азиатски бряг на Боспора, там, където са траките битини и тяхната страна Битиния. След грабването на гълъба за предстоящото жертвоприношение хероите отвързват корабните въжета от замъка/двореца на Финей и потеглят по-нататък.

Сетне Родосецът разказва как... *Атина,... се спуснала долу и стъпила на безрадостния бряг на Тиния; тя помагала за придвижването на кораба срещу вълните по посока блъскащите се скали... Еуфем се качил на носа на кораба, от където хвърлил гълъба напред... скалите хванали края на гълъбовата опашка, но той прелетял нататък, и те отново се оказали разделени на две... първенците гребяли героично след гълъба... и когато ...не се виждало излизане от грохота... пред тях се открил, насам и натам, широкият Понт. (Apollon. Rhod. Arg. II, 537-579).*

И още *...водовъртежът повлякъл кораба между тряскащите се скали... Тогава Атина... спряла обратно движението на една мощна скала, а с дясната ръка тласнала кораба между скалите... блъскащите се скали се опитали да затворят прохода, когато корабът минавал между тях, при което откъснали украшението на кърмата... Но от този момент насетне, завинаги скалите останали разделени една от друга..., а когато човек, в своя*

кораб минава между тях, остава жив... (Apollon. Rhod. Arg. II, 594-609).

Брегът на Тиния е наречен *безрадостен* заради злочестата съдба на Финей. Всъщност, след изпитанието да минат между *блъскащите се скали* на аргонавтите им предстои да плават вече в Понта. Несъмнено, двете блъскащи се скали са опоетизирана форма на тракийската политическа реалност в северната понтийската страна на протока Боспор, във времето преди и към началото на проникването на елини в Черно море, VIII - VII в. пр. Хр. От едната, европейската страна, е царството на тините Тиния с цар Финей, а от другата, от азиатската страна, е Битинската страна/земя. Именно от тините и от неназовани с етноним, населяващите Битинската страна, зависи влизането в Понта. За да влязат аргонавтите в него те принасят жертви както при Финей, в неговия аул=дворец/замък - на европейската страна, така и при храма на 12-те свещени богове - на азиатската страна на Боспора. Впрочем, форма на жертвоприношение е и актът с гълъба, който загубва част от опашката си, както и откъсването на украшение от кърмата на кораба Арго.

Тук, изглежда, трябва да се види сравнително ранно налагане на елините, през VIII - VII в. пр. Хр., над северната азиатска страна на Боспора, при устието на Понта. Това налагане се извършва от тях чрез изграждането на хиерон, който трябва да неутрализира силата на Финей от европейската страна и да ликвидира неговия монопол над Протока. И действително, чак след построяването на този хиерон, аргонавтите, макар и с прекеждия, успешно преминават блъскащите се скали Кианеи и продължават да плават в Понта.

Така, Аполоний Родоски, през III в. пр. Хр., говори за елински Хиерон на северната азиатска страна на Боспора, чието начало, според архаизирането, което той представя, трябва да се отнесе към VIII - VII в. пр. Хр. В противовес на него, на северната европейска част на Боспора е замъкът/дворецът на Финей, неговият базилеон, който може да бъде назован тракийски Финеон.

▣8. Демостен (384 - 322 г. пр. Хр.), през IV в. пр. Хр., дава интересни исторически сведения, които косвено могат да се свържат и с резиденцията Финеон. Той казва, че по времето на атинския стратег Тимомах, за 361/360 г. пр. Хр., одриският цар Котис I (383/382 - 360/359 г. пр. Хр.) му изпраща писмо, в което му предлага *да си замине от Тракийския херсонес, тъй като самият той ще поеме грижите за безопасността на Понтийската търговия ...* (Demosthen. XXIII, 115). През същата тази години *Котис I превзема и*

стратегическия *Сестос на Хелеспонта* (Demosthen. XXIII, 158), като при това положение в негови ръце вече са 10, от всичките 12 полиса на Херсонес. В резултат, атинският стратег *Тимомах е изправен на съд в Атина заради загуба на крепости в Тракия* (Demosthen. XIX, 180; XXXVI, 53; L, 12, 14).

За да е в състояние да се грижи Котис I за Понтийската търговия значи, че по това време той държи в свои ръце не само Северното Мраморноморие, чрез многобройните си резиденции там, но - и Хелеспонта, чрез завладените елински полиси на Тракийския херсонес, най-важен, от които е Сестос, но със сигурност означава, че държи и Боспора/Босфора. За последното несъмнена роля трябва има тракийската резиденция-светилище, свързана с името на Финей, от европейската страна, при устието на Боспора-вход на Понта.

9. В подкрепа на подобна линия на поведение на владетелите от Одриския царски двор е и сведение на **Псевдо-Скилак**, който, няколко години по-късно, **около 356 г.пр.Хр.**, споменава следната ситуация в района на Боспора/Босфора. Той казва, че *след Селимбрия, който е полис с пристанище, плаването по Боспора нагоре, докато се стигне при Хиерона/Храма, се нарича анаплус. Отвъд Хиерона/Храма широчината на Понтийското устие е седем стадия. При Понта в Тракия са следните елински полиси: Аполония, Месембрия, Одесос, Калатис и река Истрос. Плаването покрай Тракия от река Стримон до Сестос трае два дни и две нощи, от Сестос до устието на Понта два дни и две нощи, от устието на Понта до Истрос - три дни и три нощи...* ([Ps.]-Skyl. 67).

Тук прави впечатление, че при изброяването на елинските полиси в Тракия, след полиса с пристанище Селимбрия е пропуснат големият полис с пристанище Бизантион - като че ли не съществува - и направо се говори за плаването нагоре в Босфора, през Хиерона към Аполония и се стига на север до Калатис и река Истрос. Фактът с пренебрегването на важния стратегически полис Бизантион, навежда на мисълта, че по това време не Бизантион, а някой друг контролира влизането и излизането в Протока.

Стратегическият полис Бизантион, който е традиционен атински съюзник още от времето на Атинската *архе* от втората половина на V в.пр.Хр., обаче, с началото на Съюзническата война (357 - 355 г.пр.Хр.) излиза от

Втората атинска *архе*, с което реално застава срещу Атина (Demosthen. IX, 34). Междувременно Атина сключва договор с Боспорското царство на Левкон II за внос на жито от там. Вероятно това е причината Бизантион да се стреми да облага, преминаващите през Босфора, атински кораби идващи с жито от Понта (Demosthen. V, 25).

Очевидно, Атина трябва да се противопостави на Бизантион чрез друг свой съюзник в района. Този съюзник ще се окаже наследникът на Котис I одриският цар Керсеблепт (359 - 341 г.пр.Хр.). Защо цар Керсеблепт?

Защото 359/358 и 358/357 г.пр.Хр. са годините, в които последният голям одриски цар Керсеблепт, след баща си цар Котис I (383/382 - 360/359 г.пр.Хр.), довършва предприетото от него завладяване на Херсонес и Хелеспонта, и окончателно налага пълен контрол над Тракийския херсонес и Морето на Хела, като успешно и безапелационно *облага и тамошните елински полиси и емпориони с паричен данък, а преминаващите, в двете посоки кораби, плащат на неговите митнически служители навло - корабна парична такса* (Demosthen. XXIII, 110, 177).

За да събира мита и десятъци като навло, това означава, че одриският цар Керсеблепт държи не само Северното Мраморноморие, но вече и целия Тракийски херсонес. При което, за да върши това, той несъмнено има на разположение флот/и от кораби, базирани в 10-те приморски резиденции, с които контролира приставането, отплаването и плаването през Хелеспонта и Мраморно море, което ще рече и Босфора, особено чрез резиденцията Финеон. Точно така, както преди него, през 361/360 г.пр.Хр., Котис I има същите основания *да осигурява безпрепятствено Понтийската търговия* (Demosthen. XXIII, 115).

Тоест, от 361/360 до 356 г.пр.Хр., включително, това са години, през които изглежда ролята на Бизантион спрямо Босфора е омаловажена от политиката на Керсеблепт, а преди това на Котис I, чрез Финеона, и поради това този полис не се споменава от Псевдо-Скилак. Тук, обаче, спрямо Пролива, са защитени интересите и на Атина.

Възстановените приятелски отношения на Атина с Керсеблепт, реално се виждат в даденото атинско гражданство и връчването на златни венци на Харидем, заради добрите взаимоотношения с Керсеблепт (Demosthen.

XXIII, 141, 144-145), а така също в декрета от Делфи, с датировка 355 г.пр.Хр. (Dittenberger. G. 1915, 195). Съгласно декрета, светилището в Делфи, предоставя почести и привилегии на синовете на Керсеблепт, назовани в реда: *Йолай, Посейдоний, Медист, Терес*; като *тези траки и техните потомци получават: проксения*, (постоянно гостоприемство); *промантейя* (предимство за допитване при оракула); *проедрия* (почетно място при състезания и в театъра); *продикия* (предимство в съда); *ателейя* (освобождаване от всякакви данъци и повинности); и *всички привилегии, които се дават на проксените и благодетелите*.

Така, Одриското царство на траките, обитаващи и владеещи *Тракийската делта* с европейската страна на Боспора, наричана *Салмидесдс* и свързвана през VIII-V в.пр.Хр. с легендарния цар-жрец-прорицател Финея, несъмнено налага контрол над плаването през Протока, и към средата на IV в.пр.Хр.

Делта и Салмидесдс, обаче, не само по това време, но още от времето на одриския цар Терес I (кр. VI/нач. V в.-448 г.пр.Хр.) и при неговите наследници царете Спарадок (448 - 444 г.пр.Хр.), Ситалк (444 - 424 г.пр.Хр.), Севт I (424 - 405/404 г.пр.Хр.), Меток/Медок/Амадок I (405/404 - 387/386 г.пр.Хр.), Хебризелм (387/386 - 383/382 г.пр.Хр.), Котис I (383/382 - 360/359 г.пр.Хр.) и Керсеблепт (359 - 341 г.пр.Хр.) е част от - или е самостоятелна - парадинастическа област, която без съмнение, е в границите на най-голямата държава в Европа, могъщото Одриско царство на траките.

Споменатият от Псевдо-Скилакс *Хиерон*, който се намира на анатолийската страна на Боспора, не далеко от устието на Понта, най-вероятно, е владян от Калхедон или от надигащото се Битинско царство в Анатолия.

Основания за това дава Страбон, който казва, че там, където Протока е широк едва 5 стадия се намира храм на бизантионци - от европейската и храм на калхедонци - от азиатската страна. (Strab. VII, 6, 1). Тези 5 стадия на Страбон са много близо, като величина, до 7-те стадия на Псевдо-Скилакс, който очевидно споменава само храма на калхедонците и съзнателно пропуска храма на бизантионците, както пропуска и самия Бизантион. Кое то ще рече, че най-вероятно, ролята на бизантийския хиерон като стратегическо укрепление е омаловажена от Керсеблепт, чрез тракийския Финеон. Калхедон, през същата 356 г.пр.Хр., е поставен в подчинено

положение, спрямо Бизантион (Demosthen. XV, 26), поради което едва ли е в състояние да контролира хиерона си.

Участниците в коментирания политическа ситуация, могат да се увеличат с още един - владетелят на Битинското царство в Анатолия Бас (378 - 328 г. пр.Хр.), който не случайно, в изворите, е назован *цар на Понта*. Името на този династ е добре известно в Синопе. Нещо повече, той се оказва реална заплаха за съседните полиси. Например, Полиен (Polayen. II, 30) казва, че хераклеятският тиран Клеарх (363 - 325 г. пр.Хр.) нападнал Астакос, в резултат на което се появила ситуация за възможен конфликт с траките, тоест с битините на Бас. Ясно е, че не само полисът на Мраморно море Астакос, но и черноморският полис Хераклея, е длъжен да се съобразява с Битинското царство на Бас. Най-вероятно именно войската на Бас обсажда стратегическия, спрямо южното устие на Боспора, анатолийски полис Калхедон, който вика Кизик на помощ (Aen. Tact. 12; Ps.-Arist. *Oikonom.* II, 10). Между Калхедон и Хераклея, в северната част на Боспора се намира Херайонът, споменат от Псевдо-Скилак. Поради това, най-естественото предположение е, че Бас владее анатолийската страна на Боспора. В този контекст е важен и фактът, че в южната страна на Боспора, Калхедон е елиминиран от Бизантион и/или от Бас, а Бизантион с неговия хиерон е елиминиран от своя съсед Одриското царство на Керсеблепт. И не само от него, но и от Атина.

10. През III в. пр.Хр. Полибий (ок. 200 - 120 г. пр.Хр.) твърди, че, *по отношение на морето, бизантионците били така здраво прилепнали към устието на Понта, че нито търговците, които влизат в него, нито тия, които излизат, можели да го направят без тяхно разрешение... На елините щяло или изцяло да им се попречи да извършват размяна, или..., ако бизантионците пожелали да им навредят, като се свързвали по-рано с галатите, а по-късно - особено с траките... Защото поради теснината на пролива и поради многобройните варвари, които живеели наоколо, за елините, без съмнение, Понтът щял да бъде неплаваем...* (Polyb. IV, 38).

Да, Понтът щял да бъде неплаваем, но за елинските кораби, поради многобройността на живеещите наоколо варвари, тоест траките, а за няколко десетилетия, и галатите/келтите, с които бизантионците по неизбежност се свързват за да могат да съществуват. Свързването, обаче,

както ще се види по-долу, е много сериозно, защото е данъчно и е свързано с периодично изплащане на определени парични суми от Бизантион към траките и към галатите/келтите.

И по-нататък казва, че ...устието на Понта се наричало Тракийски Боспор... Началото му от към Пропонтида била междината между Калхедон и Бизантион... от страна на Понта тя започвала с така наречения Хиерон, където както казвали Язон, ... за пръв път принесъл жертви на 12-те бога. Той лежал на азиатския бряг и отстоял на 20 стадия от разположения срещу него в Тракия, храм на Сарапис/Сарапион ...(Polyb. IV, 39).

Тук, несъмнено, до голяма степен, се повтаря и потвърждава информацията от Аполоний Родоски за това, че Хиеронът е построен от Язон, което ще рече от аргонавтите-елини, на азиатския бряг на Боспора, при плаването им в Понта, тоест през VIII - VII в.пр.Хр. В него се принасят жертви на 12-те свещени бога. Той се намира на 20 стадия (по ок. 185 м е приблизително 3700 м, т.е. към 4 км) срещу друг храм на европейския бряг на Тракия, наречен на бога Сарапис, Сарапион.

Култът към синкретичния египетско-гръцки Сарапис се налага от Птолемей I Сотер (323 - 283 г.пр.Хр.) и се разпространява от Александрия на Средиземно море, в Египет, като стига до Синопе на Черно море - на север/североизток. Този бог от епохата на елинизма, е бог на небето, на подземния свят и на спасението. Тук, сотеричните/спасителните функции на божеството се осмислят с прозвището на египетския владетел Сотер, но няма как този бог на небето, подземния свят и спасението да не се свърже и със стария цар-жрец-бог от това място прорицателя Финей. Очевидно изглежда, че щом е срещу Хиерона, в Азия, Сарапейонът е в района от Боспорското устие на Тракия към Понта, където е аулт=замъкът/дворецът, от който пророкува Финей. Тоест, Сарапейонът е политически актуализирано име, синоним на Финеона.

Полибий продължава като казва, че *понеже Тракия обграждала хърата на Бизантион в кръг така, че се простирала от едното море до другото, жителите му били в непрекъсната и мъчителна война с нейните обитатели. Те нямали възможност да се отърват от войната... поради многобройността на населението и на неговите династи. Ако победели един,*

други трима още по-силни династи нахлували в тяхната земя. Нито пък можели да сторят нещо повече, ако отстъпели и сключели договор да плащат данък. Ако постигнали някакво споразумение с един, поради това си създавали пет пъти повече врагове. Именно затова живеели в непрекъсната война... бизантионци разполагали с изключително плодородна земя и след като са се трудили над нея и очаквали изключително богата реколта, варварите нахлували и унищожавали част от нея, а другата - събирали и отнасяли ... Но когато срещу тях врълетели галатите на Комонторий, те се оказали пред смъртна опасност. (Polyb. IV, 45).

Този пасаж на Полибий е безценен, защото в него, макар и от бизантинофилска гледна точка, той казва много неща за траките около Бизантион и за отношенията им с полиса през III в. пр. Хр. На първо място е ясно, че траките обграждат града и хърата му, от Черно до Мраморно море. Колко голяма е хърата и до къде се простира тя, обаче, не е ясно. Както се очертава и ще се потвърди по-долу, изглежда, че полисът властва със сигурност само над южната част на Тракийския Боспор. Тези траки са многобройни, спрямо населението на един, макар и голям полис, какъвто е Бизантион. Тези траки имат свои владетели, тоест, те имат своя държава. Кои са тези траки не е трудно да се определи. Като се има пред вид политическата история на Салмидесос, наричан в изворите и Тиния/Тинийска страна, в областта на Тракийската делта, през VI - IV в. пр. Хр., то несъмнено е, че това са траките тини, които инкорпорирани в Одриското царство, по времето на Полибий, активно представят една негова (бивша) парадинастична област, включена в Базилеята още при одриския цар Терес I (кр. VI/нач. V в. пр. Хр. - 448 г. пр. Хр.). Всъщност, тези траки са лоши за Бизантион, защото му пречат да господства безразделно над Боспора, както му се иска на Полибий, но както и той сам признава, че това за полиса е трудно постижимо. Ето защо, на Бизантион, очевидно, се налага постоянно да сключва договор за плащане на данък към династите на тази тракийска държава. Тоест, не Бизантион печели от местните траки, а те печелят от него, като се налагат със силата на оръжието. Несъмнено, важна роля в тези отношения има Сарапейонът/Финеонът като стратегическа тракийска владетелска резиденция-храм на Боспора, при устието на Понта, намираща се не особено далеко на север от Бизантион, срещу Хиерона в Азия.

Плиний казва още, че *тия галати останали тук, понеже земите на Бизантион им харесали. Когато надделяли над траките и създали своя резиденция в Тюлис те поставили бизантийците пред гибел. Отначало, след техните нахлувания, под командването на Комонторий, първият им цар, бизантийците продължавали да плащат всеки път по 3, по 5, дори и по 10 хиляди жълтици, за да не опустошат земята им. Накрая били принудени да плащат ежегоден данък по 80 таланта, чак до управлението на Кавар, когато тяхното царство пропаднало и родът им бил напълно изтребен от траките. По това време, притиснати от данъците, жителите на Бизантион за пръв път се обърнали с посланици до елините, като ги помолили да им помогнат и да им изпратят помощи при така създалото се положение. Но тъй като повечето не им обърнали внимание, се принудили да започнат да облагат плаващите в Понта с мито.* (Polyb. IV, 46).

Тъй като данъка, който бизантионците налагали над изнасяните от Понта стоки, причинил големи щети и загуба на печалби, търговците започнали да недоволстват и се обърнали към родосците, които били считани за властници в морските дела. (Polyb. IV, 47).

Видно е, че за няколко десетилетия през втората половина на III в. пр. Хр. бизантионци плащат паричен данък не на династите на етносната тракийска държава от Тракийската делта, както е до тогава, а на настанилите се в съседство галати/келти. Тук размерът на данъка достига 80 таланта, което сравнено с данъка, плащан от Месамбрия Понтийска, в края на IV/началото на III в. пр. Хр., на местния тракийски династ Садал, който е 50 статера, тоест 50 златни таланта, е много прилична сума за времето си.

И чак сега, през втората половина на III в. пр. Хр., когато се налага да изплащат 80 таланта паричен данък на келтския цар Кавар, жителите на Бизантион ЗА ПРЪВ ПЪТ търсят помощ от други елински полиси и ЗАПОЧВАТ ДА ОБЛАГАТ ПЛАВАЩИТЕ В ПОНТА С МИТО КАТО НАЛАГАТ ДАНЪК НАД ИЗНАСЯНИТЕ ОТ ПОНТА СТОКИ. Ясно е, че до тогава, въпреки изтъкнатите качества на местоположението на Бизантион от Полибий, полисът не господства безразделно в Боспора. За това, несъмнена роля има и Финеонът като тракийска владетелска резиденция-храм в северната част на Боспора, а така също и Хиеронът от другата страна на устието на Понта.

Такъв работен извод се потвърждава от самия Полибий, който казва, че... *Прусий... им бил отнел така наречения Хиерон, при устието, който бизантионците съвсем наскоро били откупили срещу голяма сума, с намерение да не оставят никаква възможност на когото и да било да напада влизащите в Понта търговци, нито да се намесва в търговията с роби и в риболова. Отнел им бил и тяхната територия в Азия, една част от Мизия, която притежавали отдавна... Когато това станало, бизантионците прекратили своите усилия, докато Прусий ... ги нападал с всички сили на територията на Азия, като едновременно с помощта на наети от него траки не позволявал на бизантионците да излязат от вратите на града, на територията на Европа... С Прусий сключили договор с приблизително следното съдържание: между Прусий и Бизантион се установявал вечен мир, бизантионците нямало да воюват срещу Прусий по никакъв начин, нито Прусий срещу тях. Прусий щял върне на бизантионци техните земи, укрепления, население и военнопленници без данък, освен това - заловените в началото на военните действия кораби и метателни оръжия в укрепленията, а също така - дървения, каменния и керамичния материал от укреплението на Хиерона, защото Прусий ... бил иззел всичкия материал, който смятал за подходящ за укрепителни съоръжения. Освен това Прусий трябвало да задължи всички битини, които живеели в мизийската земя, владяна от бизантионците, да върнат земята на земеделците. (Polyb. IV, 50-52).*

Видно е, че Бизантион има владения в Азия, но не на Битинския полуостров, а на южно разположения от него Мизийски полуостров. Хиеронът, отнет на бизантионците, от битинския цар Прусий I (230 - 183 г. пр. Хр.), се оказва наскоро откупен от тях за много пари, с едничката цел да контролират и от север, тоест напълно самостоятелно, корабоплаването през Боспора. Очевидно, до откупуването му, Хиеронът не е в ръцете на Бизантион, а най-вероятно е в ръцете на цар Прусий I, който поделя контрола в северната страна на Боспора с отсрещния тракийски владетел при Сарапiona/Финеона. □ Това се потвърждава от факта, че силата на битинския цар Прусий не е само в Азия, където е царството му, но се изразява и в неговите успешни съвместни действия с траките от Европа, които не позволяват на бизантионци да излязат от вратите на полиса.

Тук става пределно ясно, че Хиеронът не е само светилище, но е и

стратегическа крепост, от която цар Прусий I извеза дървения, каменния и керамичния материал, който е подходящ за укрепителни съоръжения. Най-вероятно, по подобен начин е изглеждал и Финеонът на европейската страна на устието на Понта.

11. През II в. пр. Хр. Аполодор (Apollod. 1, 9, 20-23) разказва за Аргонавтите, по Аполоний Родоски. Очевидно, преповтарянето на Аполоний от Аполодор означава възприемане на опоектизираното от Родосеца предание за съществуваща реалност на времето VIII - VII в. пр. Хр. Всъщност, у Аполодор местоположението на Финей се оказва свързано със Симплегадите, които у Аполоний Родоски са Кианеите, тоест - с протока Боспор, което ще рече, че представата за Салмидесос тук е преди всичко, свързана с Боспора, или - по-скоро с жертвоприношения, които трябва да се направят за да бъде преминат той - в случая от юг на север.

12. Страбон (63 г. пр. Хр. - 19 г. след Хр.) казва, че *от Аполония до Кианеите е около 1500 стадия, а между тях са Тиниас, хъра на аполониатите, както и Финополис и Андриаке, която граничи със Салмидесос. Салмидесос е ...бряг, непригоден за пристан и ...открит за северните ветрове, а на дължина достига чак до Кианеите, разстояние от около 700 стадия... Кианеите са две островчета близо до устието на Понта, едното до Европа, а другото - до Азия; разделя ги проток от около 20 стадия и са на 12 стадия разстояние от храма на бизантионците и от храма на халкедонците. И това е най-тясната част от устието на Евксинския понт, защото като се продължи още на 10 стадия, стига се до суша, която прави протока широк едва 5 стадия...* (Strab. VII, 6, 1).

Тиниас, несъмнено е древният нос Тиниада, днес нос Инеадабурун. Салмидесос започва от Тиниас и стига чак до Кианеите. Тук се намират Финополис и Андриаке. Финополис, тоест Финеонът, както добре се знае от по-старите автори, е при Кианеите/Симплегадите, от европейската страна на устието на Понта. И тъй като Андриаке граничи със Салмидесос, това означава, че този топоним е южно от Финополис, в южния/югоизточния край на Салмидесос, неопределено точно къде. Кианеите са представени като две островчета при устието на Понта - едното до Европа, другото до Азия, като разстоянието между тях е 20 стадия. До колко тези островчета са конкретна географска реалност, трудно може да се определи. Но по важно

е, че разстоянието между двата бряга на Устието е съобщено като 20 стадия, точно както е и у Полибий (Polyb. IV, 39), което означава, че става дума за местата на Финеона/Финополис и Хиерона на 12-те свещени божества, известни така от предходните 7-8 столетия.

На 12 стадия (около 2.2 км) от тези две островчета Кианеи се намират, съответно - храм на бизантионци и храм на халкедонци. На пръв поглед изглежда, че това са именно Финеонът и Хиеронът. Но Страбон не ги отъждествява така, защото изрично говори както за Финополис, тоест за Финеона, така, и отделно от него, за храмове на бизантионци и на халкедонци. Тъй като Географа казва, че като се продължи още с 10 стадия (1.8 км), протокът е широк само 5 стадия (което е почти 1 км), е очевидно, че тези храмове се намират на юг от Финеона и Хиерона. В югоизточния край на Салмидесос, тоест на юг от Финополис, както стана дума по-горе, е логично да се локализира Андриаке. Ето защо, най-вероятно, храмът на бизантионци е именно при Андриаке. Което ще рече, че по това време, времето на Страбон, хората на Бизантион, на север достига до това място.

Ако се погледне географската карта ще се види, че днешното селище, което се намира на полуостров с отлично пристанище, от европейската страна при устието на Понта и началото на Боспора/Босфора едновременно, се нарича Гарибче (Garırçe). Това е единственото място от крайбрежието, което най-точно отговаря на всичко писано през античността за Финей, пристана му и неговия храм. Поради което именно тук трябва да се идентифицира Финополис, тоест мястото на Финеона.

От него на юг, на 4 км, при селището Саръйер (Sarıyer), има малък нос, който е на по-малко от 1 км от срещуположния, издължен на запад/северозапад, азиатски нос. Така ще се окаже, че при Саръйер и носа срещу него в Азия трябва да се търсят местата на храмовете на бизантионци и на халкедонци. Тоест, при Саръйер (Sarıyer) ще да е и Андриаке.

13. Римският географ Помпони Мела, през 44 г., в своето произведение *За земеописанието*, като говори в книга втора за Европа, относно Тракия, казва че ... голямата Аполония, която се намирала във вътрешността на залива, била там, където Понтът завършвал с ъгъл втората си извивка; от където бреговата линия била права, като приблизително по средата се

издавал нос, наречен Тиниада... по нея били разположени градовете Халмидесос, Филис и Финополис; до тук бил Понтът; после идвал Боспорът и Пропонтида; в Боспора бил Бизантион...(Melae. Romp. II, 2, 23-26).

Носът Тиниада е днешният Инеадабурун. Градът Халмидесос е базилеонът Салмидесос при дн. селище Къйъкьой, старата Мидия. Филис обикновено се локализира при дн. нос Карабурун, а Финополис при дн. селище Кумкьой.

При последните две локализации, обаче, се изхожда от неточното виждане за устието на Понта и респективно, за началото на Боспора, които се поставят много на север, при Румелифенери (Rumelifeneri), там, където Боспор няма, а има само Понт. Ако се има пред вид, че устието на Понта, което е и началото на Боспора, от географска гледна точка, и в Древността, и днес, се локализира при съвременното селище Гарибче (Garipçe), то тогава всичко си идва на мястото.

При това положение Филис, би трябвало да е при днешното селище Кумкьой, където е запазен топонимът Килиос, вероятно вариант на Филис. Кумкьой е в югозападния край на Понта, разположен е на сравнително удобен залив, отворен на запад, на около 5-6 км, по суша, западно от устието на Боспора и Понта, т.е. от Гарибче (Garipçe). Финополис е след Филис и е в края на Понта, а после идвал Боспорът. Това място е, както стана дума по-горе, най-вероятно, точно при днешното селище Гарибче (Garipçe), на около 7-8 км югоизточно, по права линия, по сушата, от Кумкьой.

14. Според Плиний Стари (23 - 79 г.), при описанието на Черноморска Тракия, *след градовете: Тиниас, Халмидесос, Девелтон с блато, който се нарича Девелтум на ветераните; идвал Финополис, наблизо до който бил Боспорът* (Plin. N.H. IV, 11, 40-50).

Видно е, че Тиниас е нос Тиниада (дн. Инеадабурун), Халмидесос е Салмидесос (дн. Къйъкьой), Девелтон е Дебелт, на 20 км от дн. град Бургас. А Финополис е поставен самостоятелно до Боспора.

Така се оказва, че през I в.пр.Хр. - I в. след Хр., храмът-аулът/дворецът/замъкът на Финей, известен от времето на по-старите автори от VIII/VII в.пр.Хр. и насетне, е наречен от Страбон,

Помпониј Мела и Плиний Стари *Финополис*. Съвпадението на местоположението на *Финополис* с *Финеона* е несъмнено.

15. Ариан (95 - 175 г.) в своята *Битинска история* събщава, че *Херодот* казал, че някои траки преминали в Азия и се нарекли битини и че у тях *Арес* имал прорицалище. ... също така, че някога битините били завзели земята от *Боспора* чак до *Ребант*. *Планинската земя* отвъд нея до *Понта*, чак до реката *Калет*, била завладяна от тините. Затова тини и битини били съседни, наречени така по имената на някакви славни братя, наречени *Тинос* и *Битинос*, осиновени деца на *Финей*, както казал *Ариан*, който говорел и за *Пафлагон*, истинският син на *Финей*, по името на когото се нарекла страната *Пафлагония*... според други, *Тинос* и *Битинос*, по името на които страната се нарекла *Тиния* и *Битиния*, били синове на *Одрюс*. (*Arrian. Bithin. fr. 20*).

Херодот живее през V в. пр. Хр. (484 - 425 г. пр. Хр.) и е съвременник на сериозните политически прояви на битините през втората половина на същия този V век, при техния цар *Дидалс* (*Габелко О. 2005: 524*). Ето защо, казаното от него (*Hdt. VII, 75*), повторено от *Ариан*, има своите основания. Видно е, че битините несъмнено са траки, които се свързват определено с европейските си събратя. Битините обитават от *Боспора* до *Ребант*, което несъмнено е днешната река със запазено реликтовото име *Рива*. Тоест - битините са в западната част на *Битинския полуостров*, от където могат да контролират влизането/излизането в и от *Боспора* и *Черно море*. Това, че *Арес* има прорицалище при битините, определено ги свързва, както с европейските траки тините от *Салмидесос/Тиния/Тракийска делта*, така и с прорицателя *Финей*, който неизменно е там, във *Финеона* си на северната европейска страна на *Боспора*. Така, и в този текст, тините и битините, чрез *Финей*, ще се окажат владеещите вплаването и изплаването в и от *Понта*, през V в. пр. Хр. Сега, обаче, тините, освен в Европа, биват поместени и в *Анатолия*, като източни съседни на битините, с които са братя. Защото, те са наречени така по имената на братята *Тинос* и *Битинос*, осиновени деца на *Финей*. Тук, най-вероятно, влияние за локализиране на тини, източно от битините, оказва старото название на острова *Тиниас*, който се намира в източния край на *Битиния*, и ще рече, че става дума за прехвърляне на топонима като етноним в неговия отсрещен континентален хинтерланд.

В случая, важно се оказва и виждането, че Пафлагон, тоест пафлагоните, е истинският син на Финей. Това означава, че и този текст потвърждава данните на Ксенофонт и Аполоний Родоски за тракийския характер на областта Пафлагония и етноса пафлагони, намиращи се източно от битините/тините, по Черноморското крайбрежие на Анатолия.

Особено интересно е определянето от Ариан на Тинос и Битинос като синове на Одрюс. Одрюс е епонимът на европейския тракийски етнос одрюси/одриси. Одрисите създават най-голямото тракийско царство в Европа от края на VI до средата на IV в. пр. Хр., в което тините са включени със своята етносна държава, наименована Салмидесос/Тиния на Тракийската делта, като парадинастическа област на *базилеята*. Но в споменатите по-горе представи Тинос и Битинос са преди всичко синове на Финей. Тук, изглежда се поставя знак на равенство между митичните тракийски родоначалници Финей и Одрюс. Такова отъждествяване, обозначаващо тините като съставна част на Одриското царство, е политическа реалност за времето на одриските царе от Терес I до Керсеблепт, включително. Тоест, тук може да се види времето от края на VI до средата на IV в. пр. Хр., векове през които одриските царе властват над Боспора и устието на Понта, чрез Финеона в Европа и заедно с Битиния в Анатолия. Такъв извод потвърждава и казаното по-горе от Полибий.

Обикаляйки като римски императорски легат бреговете на Черно море през 131 г., **Ариан** определя, че *от Тиниада до Салмидесос имало 200 стадия... от Салмидесос до Фригия имало 330 стадия; а от тук до Кианеите - 320, за тях поетите разказвали, че едно време блуждаели и че през тях пръв минал корабът Арго, който отнесъл Язон в Колхида; от Кианеите до светилището на Зевс Уриос, където било устието на Понта имало 40 стадия* (Arr. per. P. Eux. 24).

Тук топонимът Фригия, отнасящ се за място в Европейска Тракия, изглежда трябва да се локализира при дн. нос Карабурун, чието местоположение съответства на цитираните от Ариан

разстояния. Кианеите, всъщност, традиционно маркират и обозначават близост до Финеона на европейската страна на Боспора, при устието на Понта. *Уриос* означава *носител популентен вятър*. Очевидно, това е бог, който помага на моряците.

На пръв поглед изглежда, че хиеронът на Зевс Уриос е старият Хиерон на азиатската страна на Боспора, срещу Финеона - на европейската.

Но, ако се сравни това сведение на Ариан с казаното от Полибий, че от страна на Понта междината започвала с така наречения Хиерон, където Язон за пръв път принесъл жертви на 12-те бога и, че той лежал на азиатския бряг и отстоял на 20 стадия от разположения срещу него в Тракия, храм на Сарапис/Сарапион. (Polyb. IV, 39), се виждат две основни разлики.

Първата е, че на азиатския бряг, с аргонавтите се свързва хиерон на 12-те свещени божества, а не на едно, каквото е Зевс Уриос. Втората е, че от Сарапиона/Финеона до Храма на 12-те, разстоянието е 20 стадия, а от Кианеите/Финеона до храма на Зевс Уриос, разстоянието е 40 стадия, което е двойно повече.

И тъй като и на двамата автори може да се разчита за тяхната добра осведоменост, е логично да се предположи, че става дума за два различни храма на азиатската страна.

Макар, че най-близкото азиатско пристанище до Финеона при Гарибче (Garipçe) е Пойраз (Poğazköy), на около 2 км, ако се пресметне, че 20-те стадия (средно по 185 м) са около 3,5-4 км, ще се окаже, че става дума за Храм на 12-те свещени божества при днешното Анадолуфенери (Anadolufeneri). А двойно по-голямото разстояние на Ариан, от около 7-8 км, до Храма на Зевс Уриос, ни отвежда към Чайяджъ (Çaydağzı), което е в посока към устието на

вливащата се в Черно море река Рива (Riva), несъмнено древната Ребас.

16. Клавдий Птолемей (втората половина на II в. след Хр.), в своята *География*, казва че *от изток Тракия се ограничавала с Пропонтида..., после с устието на Понта, което се нарича Тракийски Боспор и след това с брега на Понта от там нататък чак до предела на Долна Мизия, който заемал градусите 55° - 44° 40´. От този предел насам описанието било следното: след Месембрия, град в Мизия, идвал Анхиало..., Аполония..., Тонзу..., Перонтикон..., нос Тиниада 55° 40´ - 44°, Салмидесос, брегът 55° 20´ - 43° 40´, нос Филия 55° 30´ - 43° 30´, Финополис 55° 30´ - 43° 20´, и в устието на Понта Бизантион.* (Ptolem. Geogr. III, 11, 3).

Прави впечатление, че Птолемей назовава като *устieto на Понта* целия Тракийски Боспор, а не само входа в северната му част. При изброяването на топонимите от север на юг и от запад на изток са поставени нос Тиниада, Салмидесос, нос Филия, Финополис, със съответните градуси и минути.

Какво сочат прецизно изписаните градуси и минути. Несъмнено нос Тиниада е дн. нос Инеадабурун. На югоизток от него изрично е споменат *брегът Салмидесос*, а не само базилеонът Салмидесос, при дн. селище Къйкъбой, старата Мидия, както се мисли обикновено. Кое то означава че *брегът на Салмидесос* е максимално на югоизток, отвъд дн. Карабурун, където грешно се поставя Филия, та чак до входа на Черно море, до където се простира областта Салмидесос, съгласно античните представи. Очевидно е, че вътре в *брега Салмидесос* е нос Филия, който, както стана дума по-горе, може да се отъждестви с дн. Кумкъбой, където е запазен топонимът Килиос. Южно от него е Финополис, който трябва да се види при дн. селище Гарибче (Garipçe) - при устието на

Понта и на входа на Боспора.

17. Анонимният периплус, който се датира след IV в., казва, че след Салмидесос била Фригия, мястото нататък се наричало Филия, и хорйон на Бизантион, и нос, към/при Кианеите било наистина Килас, на 320 стадия. (Anon. Per. P. Eux. 90).

Тук се вижда, че европейската Фригия, както и при Ариан, е на 320 стадия от Кианеите, което означава, че и тук мястото съвпада с дн. нос Карабурун, в южния край на езерото Деркос/Теркос. Филия е следващото, в посока Кианеите, място, което е нос и, след IV в., вече е хорион=укрепление на Бизантион. При Кианеите пък е Килас. Изглежда, анонимният описвач на Понта, говори за място, което е недалеч от Кианеите. Това място, носещо компилативно събрани названията Филия, Килас, по всяка вероятност, е носът с пристанищен залив при дн. селище Кумкьой, със запазен в съвременното топоним Килиос.

18. Стефан Византийски през VI в., в своята *Етника*, допълва картината като казва, че Филеас било укрепление на Бизантион, от етника Филеатис, наричано още Филия, други пишели от Финей... Финеон бил място на Понта, създадено от Финей... Финополис бил град на Понта от Финей. (Steph. Byz. Ὀβίαείη, Ὀείυδιείεδ).

И през VI в. представата за Филия, Филеас, като укрепление на Бизантион, потвърждава казаното от Анонимния периплус. Добавката, че някои го свързват с Финей, е хапакс и изглежда се дължи на съзвучията в имената, а не на сигурна информация. Такъв ред на мисли допълнително се пояснява с това, че Финеонът е място на Понта, свързано със самия Финей, което място се назовава и Финополис, който е град на Понта. При такива работни изводи е логично Филия, Филеас да не се бърка с Финей и

да се търси при съвременното селище Кумкьой, където и днес съществува запазено като реликт името Килиас.

Така, тракийската владетелска резиденция Финеон-Финопалис, която е на Понта, съгласно всички цитирани антични извори и предложения анализ, има основания да се локализира от европейската страна, при устието на Понта, което е и входа на Боспора, в района на днешното селище с пристанище Гарибче (Garipçe).

Впрочем, не случайно, на историческата карта на Дройзен, представяща провинция Тракия през Късната Римска империя, след Диоклетиан (284 - 305 г.), Финопалис стои точно на това място.

Не случайно, по Югозападното Черноморие, при гр. Ахтопол и при нос Карабурун до езерото Деркос/Теркос, се откриват оброчни релефи, от Римската епоха, посветени на тракийското божество, наречено Херос Стомианос. Този тракийски Херос е покровител на Устието, което е едно - това е устието на Боспора/Босфора и вход на Понта/Черно море. Несъмнено този тракийски Херос е местен, древен, народен, фолклорен образ на Покровителя на корабоплаването през Боспора, който се открива литературизиран в античните извори, под името на легендарния тракийски цар-жрец-предсказател Финей.

Литература

Бошнаков К. 2007: *Псевдо-Скимнос или Семос от Делос. Проучвания върху сведенията на елински автори за Западния Понт.* Университетско издателство „Св. Климент Охридски“. София, 2007.

Габелко О. Л. 2005: *История Вифинского царства*.
Санкт-Петербург, 2005.

Гълъбов Ив. 1950: Един новооткрит надпис от Несебър. - *Известия на Народния музей, Бургас*, т. 1, 1950, 7-22.

Гюзелев М. 2009: *Западният Понт между Емине и Босфора през първото хилядолетие пр.Хр.* Бургас, 2009.

Орачев Ат. 1990: *Странджанското крайбрежие и Евксинския Понт до V в.пр.н.е.* - В: *Странджа - древност и съвремие*. София, 1990, 344-365.

Порожанов К. 2002: Етносната държава Пафлагония според Ксенофонт (Хеп. Анаб. V-VI; Hell. IV). - In: *Академични четения в чест на професор Златозара Гочева*. Годишник на Департамент Средиземноморски и Източни изследвания, Нов Български университет, том 1/2002. София, 108-112.

Порожанов К. 2006: Тракийският царски град Салмидесос VII-V в.пр.Хр.. - В: *Поселищен живот в Тракия*, IV международен симпозиум 9-11 ноември 2005, Ямбол-Кабиле, Сборник - доклади, Издателство «Я». Ямбол, 2006, 31-40.

Порожанов К. 2007: Траките на Мраморно и Черно море у Ксенофонт. - *Списание на БАН*, 4, 2007, 19-29.

Порожанов К. 2009: Крайбрежни резиденции на одриските царе на Тракийско, Мраморно и Черно море. - *Анали*, брой 2-4/ 2008 г., in *memoriam* Мария Асенова Мутафова, година 15. София, 2009, 137-144.

Порожанов К. 2010: Двадесет резиденции на одриските царе. - В: *Научни известия*, г. VI, кн. 1-2, Правно-исторически факултет,

Югозападен университет „Неофит Рилски“-Благоевград.
Благоевград, 2010, 17-29.

Detschew D. 1976: *Die Thrakischen Sprachreste*. Wien, 1976 (2).

Dittenberger. G.1915: *Sylloge Inscriptionum Graecarum*. (3), Volumen I.
Lipsiae, Apud S. Hirzelium, MCMXV.

Droysen G. 1886: *Allgemeiner historischer Handatlas*. Bielefeld und
Leipzig. 1886.

Mihailov G. 1970: *Inscriptiones Graecae in Bulgaria repertae*, Vol. I
Inscriptiones orae Ponti Euxini. Serdicae, MCMLXX (1970).

Vlahov K. 1985: Ὁ ὈϊῆεἌϊό - ein thrakischer Heros beschützer der
Schiffahrt. - *Thracia Pontica*, II, deusième symposium international,
Sozopol, 4-7 octobre 1982. Jambol, 1985, 360-364.

Калин Порожанов